

**ORIO
ROSELL**
en conversa amb
**ÀLEX
RIGOLA**

“ **PER DAMUNT DE TOT
HI HA LA PEÇA QUE VULL
EXPLICAR** ”

ORIO ROSELL.- El retorn a Barcelona de *Juli Cèsar*, que es va estrenar fa dos anys al Lliure de Gràcia i des d'aleshores no ha parat de representar-se per tot el món, havia de significar el seu final de gira. Però es resisteix a morir...

ÀLEX RIGOLA.- Doncs sí. Les representacions a la Fabià Puigserver havien de ser una mena de final de festa, però segueixen sortint actuacions arreu i, és clar,

com que estava programat des de fa temps, doncs ho hem de tirar endavant... Com a mínim complirem un dels objectius: que la companyia passi les vacances de Nadal a casa.

ORIOL ROSELL.- Una companyia que ja és estable, donat que es tracta del mateix equip artístic de *Santa Joana dels Escorxadors*.

ÀLEX RIGOLA.- *Juli Cèsar* ha permès que al Teatre Lliure es formi una companyia estable d'una manera natural i sense col·lapsar la resta d'espectacles programats al llarg de la temporada, amb una sèrie d'actors que poden fer diferents obres al mateix temps i que estan tot l'any de gira. Per això no podem considerar *Juli Cèsar* com un muntatge més. Reposar-lo és un homenatge a l'espectacle i a la gent que el va fer, i també una manera de donar l'oportunitat de veure'l a qui en el seu moment se'l va perdre, perquè el nombre d'espectadors de la companyia també ha augmentat molt.

ORIOL ROSELL.- No deixa de ser significativa la rellevància que dones a *Juli Cèsar*; *Santa Joana dels Escorxadors*, el teu darrer muntatge, és el següent en la programació del Lliure i està en cartell els mateixos dies...

ÀLEX RIGOLA.- *Santa Joana dels Escorxadors* es va estrenar al Grec aquest mateix any, i és probable que molta gent ja l'hagi vist, de manera que no podia tenir una exhibició molt llarga. Crec que dues setmanes són més que suficients.

ORIOL ROSELL.- Entre *Juli Cèsar* i *Santa Joana dels Escorxadors* vas dirigir *Glengarry Glen Ross*, de David Mamet. En certa manera, sembla una inflexió en la teva trajectòria, perquè es tracta d'una obra estèticament força distant d'aquelles dues. Fins a quin punt et preocupa mantenir una marca de fàbrica, una "estètica Rigola"?

ÀLEX RIGOLA.- Cada obra necessita un tractament diferent. És important partir de les exigències del propi espectacle abans que fer-ho des dels preceptes estètics de qui el fa. No sé si, per exemple, hi haurà una evolució estètica respecte a *Santa Joana* en el proper espectacle que farem, perquè tornarem a partir de zero i ens ajustarem a les demandes de la peça. Potser és un espectacle que tendeix a un espai com el de *Juli Cèsar* o com el de *Glengarry*, que escenogràficament m'agrada molt, o potser sintonitza amb un minimalisme similar al de *Santa Joana*.

ORIOL ROSELL.- Associes l'estètica únicament amb l'espai escènic...

ÀLEX RIGOLA.- És que jo entenc els espectacles el dia que sé quin espai utilitzaré. Un cop està definit, tinc clar el que he de fer. És com una revelació.

Potser no tinc absolutament clar tot el que té a veure amb els personatges, però ja veig cap on anem, quina serà l'ànima del muntatge. Diuen que l'espai genera llenguatge. En el meu cas és totalment cert.

ORIOL ROSELL.- Una de les singularitats de *Santa Joana dels Escorxadors* és que, per primera vegada, t'apropes a un text molt menor.

ÀLEX RIGOLA.- Ja m'havia apropiat a textos menors, com l'*Ubú Rei* d'Alfred Jarry, que no té tensions dramàtiques ni res que se li assembla: és una peça per despatxar-se a gust, amb l'única intenció possible d'estar a l'alçada del que va representar en el seu moment.

ORIOL ROSELL.- Però, al marge de la seva qualitat, l'*Ubú* és en certa manera un clàssic, una peça molt representada. *Santa Joana dels Escorxadors*, en canvi, és un Brecht molt poc conegut.

ÀLEX RIGOLA.- No es massa bo ni massa conegut. Però és un text que et permet jugar. No es pot negar que la temàtica de l'obra té un traç força gruixut, força barroer, però precisament per això et deixa que experimentis, que puguis pintar-hi a sobre i encara es vegi molt clarament aquest traç. La seva manca de complexitat és el que em proporciona un espai per a l'experimentació sense que aquesta alteri el significat original de la obra. No és la primera vegada que segueixo aquesta dinàmica. Ho vaig fer també amb *La Màquina d'Aigua* de Mamet, que és un conte extremadament senzill que facilita que a l'escenari convisquin al mateix temps llenguatges diferents.

ORIOL ROSELL.- Més enllà de les digressions escèniques que et permet, *Santa Joana dels Escorxadors* és un text amb una orientació ideològica que determina molt i que no pots obviar.

ÀLEX RIGOLA.- És clar. I això és, de fet, el que més m'interessa. Si t'hi fixes, pràcticament tots els espectacles que hem fet giren al voltant de les relacions entre el poder i el poble. La majoria comparteixen un nucli ideològic amb el qual jo combrego i que m'agrada que el teatre, tot i que no té cap poder sobre la mentalitat de les masses, mantingui viu. Potser és molt naïf, però *Santa Joana* també sintonitza amb aquesta ideologia.

ORIOL ROSELL.- Els espectacles multidisciplinars i de contingut social estan força de moda...

ÀLEX RIGOLA.- El contingut social sempre m'ha interessat. Quan vaig començar a dirigir, encara no fa deu anys, era casi una singularitat. La temàtica predom-

inant en aquell moment era bàsicament el món de la parella. Els conflictes sociopolítics no estaven gaire de moda, per dir-ho d'alguna manera. D'altra banda, el llenguatge multidisciplinar no crec que sigui un producte de la moda, una qüestió circumstancial, sinó que és el propi d'una generació de creadors que tenim una mirada polièdrica, on se sumen llenguatges sense cap problema. Pel nostre *background*, tenim la necessitat de processar un gran nombre d'imatges per segon de les quals no disposaven les generacions que ens precedeixen, i això ens permet estar atents a diferents coses al mateix temps. En realitat, però, tampoc estem canviant tant les coses. La gent es pot queixar perquè tenim un DJ a l'escenari, però es poden veure un munt d'espectacles on hi ha un guitarrista, per exemple. El principi és el mateix. Respecte l'ús de la imatge, crec que en el nostre cas és un mitjà per proporcionar informació complementària, de la mateixa manera que abans es feia amb grans escenografies. Jo sempre dic que tot el que sumi informació està bé, sempre i quan no et distregui, no ofegui el que està passant a l'escenari. A partir d'aquí, cal ajustar-se a les exigències de cada muntatge. Alguns et demanaran menys soroll escènic, més silencis, i d'altres necessitaran una certa estridència informativa.

ORIO ROSSELL.- En la teva concepció de la multidisciplinarietat, s'estableixen plans de rellevància molt clars: el vídeo o la música queden en un tercer pla d'importància, darrere el moviment i, sobretot, el text, que és el conductor principal de l'espectacle i el que condiciona tot el que passa a l'escenari.

ÀLEX RIGOLA.- És que en el fons sóc molt tradicional. Si no donés la màxima importància al text, no tindria cap sentit que em dedicués a adaptar les obres que adapto. Per a mi, per damunt de tot hi ha una peça, que és el que jo vull explicar. La resta d'elements amb els quals treballa, els diferents llenguatges que incorporo, queden sotmesos a aquesta primera intenció, és a dir, són vehicles al servei de la història, que en aquest cas té una arrel literària. Si no fos així, em dedicaria a fer instal·lacions o qualsevol altra cosa. Però per a mi el més important és la tensió dramàtica que es produeix a dalt de l'escenari. Si la utilització del vídeo, per exemple, fos el principal generador d'aquesta tensió, m'hauria de plantejar dedicar-me al cine en comptes de dedicar-me al teatre. Als nostres espectacles podem utilitzar llenguatges abstractes, ja sigui la dansa o la música, però la base no és abstracta. De fet, les darreres tendències en dansa van dirigides en aquest sentit: "cuanto menos baile, mejor", sembla que sigui la norma. D'alguna manera es tendeix a explicar una història, la qual cosa diferencia els ballarins contemporanis d'altres generacions que havien partit del moviment com d'una cosa abstracta, bella *per se*.

ORIO ROSSELL.- La teva Joana Dark és molt poc heroica. De fet, en alguns moments, la seva ingenuïtat li dona una dimensió patètica.

ÀLEX RIGOLA.- La Joana Dark original tampoc es presenta com una heroïna, sinó que té molt d'il·luminada. De totes maneres, l'autèntic protagonista de *Santa Joana dels Escorxadors* és Mauler. La Joana no és res més que la projecció d'una vessant de la personalitat d'en Mauler, la part espiritual, de la mateixa manera que el seu ajudant, l'Sliff, reflecteix la seva vessant més materialista i completa la dualitat que jo crec que tenim totes les persones. La Joana és la nostra cara més innocent, més hippy, per dir-ho d'alguna manera, és l'estat de puresa de la nostra ètica, a diferència de l'Sliff, que és el materialisme pur i dur. I ambdues cares es foten d'hòsties. Aquest és el conflicte intern d'en Mauler, que a la vegada és el conflicte intern de tots nosaltres. En la meua opinió, la gradació d'aquest conflicte íntim és el que ens fa més o menys fills de puta. Per tant, la Joana és més una idea que un personatge o una heroïna; una idea que, a més a més, pràcticament no té cabuda en el món on vivim: per això desapareix al final de la peça. I em sembla molt significatiu que mori per culpa d'una grip, d'una animalada. M'agrada pensar que aquesta mort de la Joana té molt a veure amb el final de l'adolescència, quan ens toca fer-nos adults i hem d'enfrontar la nostra idea de com hauria de ser el món amb una pluja de mastegots que pràcticament ens destrossa. Arriba un moment en què et descobreixes a tu mateix prenent decisions que mai hauries pensat que podries prendre, totalment oposades a la teva manera de pensar i de sentir. Mauler viu en aquesta contradicció perpètua que és la nostra vida adulta.

ORIO ROSSELL.- Un panorama força desesperant...

ÀLEX RIGOLA.- Al principi de l'espectacle, la Joana creu en l'home i en un ésser superior que el transcendeix. Al final no creu en res, i acaba proclamant que l'home té el que es mereix perquè la seva naturalesa és inherentment perversa. Aquesta és, potser, la gran tragèdia a *Santa Joana dels Escorxadors*. Però no crec que sigui un espectacle pessimista, sinó que més aviat és un toc d'atenció: si seguim aquest camí, acabarem devorant-nos els uns als altres. No és alarmista, perquè es tracta d'un retrat molt fidel del que som. Potser una mica naïf, però no es pot oblidar que té una intenció alligadora.

ORIO ROSSELL.- Em sembla com a mínim perillós, pretendre donar lliçons des de l'escenari.

ÀLEX RIGOLA.- Ho és. Ets tu com a espectador qui ha de fer la reflexió i qui ha de decidir com vol portar la seva vida. El teatre no ha de pretendre donar solucions ni guiar les passes de ningú, sinó que ha de ser un espai d'opinió on simplement es mostrin conflictes amb l'única intenció d'això, de mostrar-los. No crec que el teatre sigui un lloc per incriminar al públic. Això no fa més que generar una distància abismal entre l'escenari i el pati de butaques.

ORIO ROSSELL.- Parlant de distàncies, en aquesta producció tornes a emmarcar l'acció principal dins una peixera, un recurs que vas començar a emprar a *Glengarry Glen Ross* i que genera un efecte escènic força inquietant.

ÀLEX RIGOLA.- La peixera és un element que ara com ara m'agrada molt. Ajuda a amplificar determinades accions del conjunt escènic, produeix una mirada diferent, una tensió diferent, i un efecte lupa. Sí que es dona un distanciament respecte al que és la realitat del que està succeint a l'escenari; fins i tot la veu de l'actor canvia, perquè s'utilitza microfonia dins de la peixera. Però també focalitza el que està passant a dintre, emmarca l'acció. Personalment em serveix per acotar, per acostar-me al concepte cinematogràfic del primer pla. No sé si l'utilitzaré més, però tendeixo a entusiasmar-me amb els recursos que descobreixo i que crec que ens funcionen, m'agrada exprimir-los al màxim. O sigui, que potser sí que hi haurà més peixeres...

ORIO ROSSELL.- Comparada amb *Juli Cèsar* i *Glengarry Glen Ross*, la proposta escènica de *Santa Joana dels Escorxadors* és formalment més arriscada. Potser no agradarà a tanta gent.

ÀLEX RIGOLA.- No crec que formalment sigui una obra gaire arriscada, tot i que entenc que un determinat segment del públic la visqui d'aquesta manera. Potser sí que hem apretat una mica més la màquina, per dir-ho d'alguna manera, que hem portat la suma de llenguatges una mica a l'extrem, però mai m'he considerat radical, ni com a creador ni com a persona. Quant més radicalitzes el teu discurs estètic, més agrada als que pensen com tu però més gent perds pel camí. Des de fa uns anys evito això. Quan em vaig intentar radicalitzar vaig perdre una gran quantitat de públic, i no sé si la causa va ser la manca de comunicació amb ell. Entenc que una obra no agradi a tothom, però sí que necessito l'acceptació d'una certa majoria, perquè si no, vol dir que s'està produint un problema de comunicació. A mi, tots aquests artistes que acusen el públic de no haver entès els seus espectacles em sembla que adopten una postura denigrant per a l'espectador, perquè li falten al respecte. L'acusen de no saber, de no entendre, i això em sembla inadmissible.

ORIO ROSSELL.- Però pretendre que el públic posi una mica de la seva part no ha de tenir una connotació forçosament elitista. També pot ajudar a fer que el teatre es converteixi en una experiència participativa, el fet que tu, com a espectador, et sentis part intel·lectualment activa del que està passant a l'escenari.

ÀLEX RIGOLA.- Jo tinc una cultura de classe mitjana i puc decidir si una cosa m'agrada o no m'agrada. Però si no li trobo cap sentit, si no sé que cony està passant a dalt de l'escenari, el problema no és meu. No pot ser-ho: jo he pagat

i tinc una cultura més o menys estàndard. Per tant, si no ho entenc és responsabilitat del creador en qüestió. No haig de ser un superdotat per entendre un espectacle. Si és així, malament.

ORIO ROSSELL.- Em sembla un judici arriscat.

ÀLEX RIGOLA.- No ho és. Cal diferenciar la manca de comunicació per un excés de cripticisme amb el fet que el públic tingui una mentalitat més o menys oberta. Jo, el que busco, és que una gran majoria pugui entrar en comunicació, però també és obvi que vull arribar a un espectador amb la mentalitat oberta. Aquells espectacles on he vist molt clarament el que volia fer, el que volia que passés a l'escenari, però no he tingut en compte la visió de l'espectador, han estat un fracàs estrepitos de públic. I jo ho he reconegut pràcticament des del primer moment i he fet una reflexió: "Què ha passat? No pot ser que tanta gent s'estigui equivocant i sigui jo el que tingui la raó...". Per això actualment busco un terme mig, un *entente cordiale* amb el públic. Sóc perfectament conscient que no pots convertir-te en un esclau de l'espectador, però jo ja parteixo de la premissa que el nostre públic té, insisteixo, una mentalitat permeable.

ORIO ROSSELL.- I tu, tens una mentalitat permeable davant les propostes del teu equip artístic? Fins a quin punt *Santa Joana dels Escorxadors* és una obra d'Àlex Rigola i fins a quin punt és dels intèrprets, músics, ballarins i videocreadors que hi ha a l'escenari?

ÀLEX RIGOLA.- És una obra molt personal que necessita de la creació col·lectiva. Jo sempre dic que no és un espectacle arquitectònic, amb uns plànols que cal realitzar, sinó que és un espectacle escultòric en el qual es parteix d'una massa de fang a la qual es va donant forma progressivament, tot i que existeix una idea prèvia. La forma dependrà molt de com es deixi treballar aquest fang, de la seva mal-leabilitat. Afortunadament, crec que una de les coses que tinc la sort de saber fer bé és l'elecció d'un càsting. I amb aquest estic molt satisfet. Tinc un grup de gent disposada a fer el que faci falta per mi, la qual cosa sembla senzilla però no ho és tant, perquè al final són ells els que acaben donant la cara a l'escenari.

ORIO ROSSELL.- Fins a quin punt et condiciona creativament el fet de ser director del Teatre Lliure? M'imagino que la pressió deu ser bastant forta, en el sentit que les teves produccions aixequen més expectatives de les habituals...

ÀLEX RIGOLA.- En aquests moments el que més em condiciona és el fet de tenir una companyia, de tenir dotze persones que treballen tot l'any. Això determina molt el tipus d'espectacle que podem produir, perquè m'agradaria que hi fossin tots.

D'altra banda, no puc negar que aquesta pressió existeix, seria ridícul fer veure que no hi és. Però si alguna cosa he après de tots els grans muntatges que he vist a l'estranger és a ser valent. Hi ha un moment, un cop has decidit la peça que vols fer, en què toca ser valent, posar en pràctica els experiments que vols provar, anar una mica més enllà. No és fàcil, perquè normalment recorrem a un llenguatge que molts utilitzem, sobretot els que estem en sintonia per una qüestió generacional. Però això no et pot coartar. Afortunadament, sempre he fet el que he volgut, perquè hi ha hagut un segment de públic al qual li han interessat les meves propostes. I això em fa estar força tranquil. Ara bé, si algun dia no es dóna aquesta correspondència amb els espectadors, si perdem el contacte, si deixen d'interessar-nos les mateixes coses, aleshores hauré de plantejar-me deixar-ho estar, almenys per un temps, fins que ens tornem a "reconciliar".

ORIO ROSSELL.- Parlant dels muntatges que has vist a l'estranger: a quins creadors contemporanis et sents proper?

ÀLEX RIGOLA.- Et puc dir noms de gent que m'agrada, però no tinc la intenció de sentir-me proper a ells o de fer el mateix que ells fan. Al contrari de molta gent, quan veig un muntatge molt ben fet sóc incapaç de plantejar-me fer quelcom semblant. De fet, el que succeeix és que de sobte em sento molt petit, perquè la qualitat d'allò que acabo de veure em recorda la meva mediocritat, la meva misèria, i em serveix per espavilar-me, per posar-me a to. Però, tornant a la teva pregunta, et diré que, si bé no pretenc imitar-los, sí que m'agradaria que passessin pel Lliure (i de fet molts d'ells han passat o passaran) noms com Jan Fabre, Jan Lauwers, Frank Castorf, Thomas Ostermeier... Gent que, en general, procedeix de dues ciutats que ara mateix són dos pols creatius molt potents: Brussel·les i Berlín.

ORIO ROSSELL.- Home, tu ets de Barcelona, una ciutat que també comença amb B...

ÀLEX RIGOLA.- Sí, suposo que de moment ens haurem de consolar amb això! ■

Aquesta conversa va tenir lloc el 2 de desembre de 2004 a la ciutat portuguesa de Porto.

Oriol Rosell és periodista, músic i DJ. A banda de la seva tasca com a col·laborador en mitjans de comunicació com La Vanguardia, Ràdio 4 o el Canal 33, és autor de bandes sonores per a espectacles de dansa i teatre. Entre d'altres, ha treballat amb Lanòima Imperial, Thomas Noone Dance, Roger Bernat, Carlota Subirós i Àlex Rigola.